

Pericolul antisemitismului în super-anul electoral 2024 [The danger of anti-Semitism in the super-electoral year of 2024]

Irina-Dumitrița SOLOMON

Abstract: The article aims to analyze the challenges the authorities will have to deal with in 2024 in terms of fighting anti-Semitism and promoting Jewish life. Building upon the progress Romania has already made in this area and taking into account the impact that extremism will have on the outcome of this year's four rounds of elections, the article has focused on developments in three sectors - Holocaust education, preservation of Holocaust memory and collaboration with local public authorities to combat anti-Semitism. At the same time, the analysis considered the European and international context, marked by a sharp increase in anti-Semitism, especially after the Hamas attack on Israel on 7 October 2023, but also by the surge of extremism. In this context, if the already developed tools are not adjusted to the new social and economic realities and if authorities do not react promptly to condemn anti-Semitic acts, Holocaust denial and distortion, radicalization, and hate speech, there is a risk that the progress Romania has made in this field to be jeopardized. Therefore, 2024 is a crucial year for Romanian democracy. To effectively combat the toxic currents endangering society, a tremendous degree of responsibility as well as firm actions from both authorities and citizens will be required.

Keywords: *anti-Semitism, democracy, elections, Holocaust, education*

Introducere

În acest articol, îmi propun să realizez o analiză cu privire la modul în care evoluțiile electorale din anul 2024 vor influența lupta împotriva antisemitismului, precum și o radiografie a provocărilor cu care autoritățile se vor confrunta în demersurile de combatere a acestui fenomen. Este pentru prima dată după Revoluția din Decembrie 1989 când toate alegerile – europarlamentare, locale, generale și prezidențiale – sunt organizate în același an, ceea ce presupune nu doar eforturi financiare și logistice semnificative din partea statului român, ci și o multitudine de teme care vor ocupa agenda publică pe durata întregului an, în definitiv, obiectivul fiecărui competitor fiind obținerea unui scor cât mai mare și securizarea unui număr important de mandate.

Cu un curent extremist în creștere și cu o accentuare a narativelor antisemite și populiste, putem spune, fără teama de a greși, că 2024 este un an decisiv pentru democrația românească, întrucât vom asista la o renaștere a scenei politice și a instituționale românești, cu impact asupra mediului economic și social. Va fi, așadar, anul la finalul căruia vom putea spune clar dacă România va rămâne pe traiectoria democratică și pro-europeană sau, dimpotrivă, va cădea pradă extremismului și populismului.

Contextul actual

Spațiul public a început deja să fie invadat de teme și retorici populiste, iar nevoia de a identifica țapi ispășitori pentru problemele care afectează populația, dar și salvatori, este mai pregnantă ca niciodată, mai ales că efectele crizelor multiple din ultima perioadă (pandemia de COVID-19, criza energetică, agresiunea militară a Federației Ruse din Ucraina, problemele generate de deficitul bugetar în creștere etc.) încep să-și facă simțită prezența tot mai accentuat. Așa cum spune și profesorul de științe politice Anton Pelinka, populismul nu face decât să simplifice elemente complexe prin căutarea unui vinovat, partidele de extremă dreapta instrumentalizând temerile populației prin construirea unor „țapi ispășitori”, iar în funcție de

context, aceștia sunt evreii, arabii, ONG-urile, minoritatea romă, elitele, media, UE, ONU etc¹. Utilizarea acestui mecanism – identificarea de țapi ispășitori – este eficientă, întrucât exploatează principiile democratice, transformând punctele forte, de exemplu respectarea drepturilor fundamentale pentru toți cetățenii, indiferent de rasă, etnie, orientare religioasă etc., într-o slăbiciune². Extremității și populiștii nu oferă soluții reale la problemele care afectează societatea, ci instrumentalizează frica și incertitudinea populației pentru a genera atitudini anti-sistem.

În ultimii ani, în special după alegerile parlamentare din 2020 când AUR a obținut un scor de 9%, extremismul a început să devină o amenințare tot mai pregnantă la adresa democrației din România. Prin proliferarea unor mesaje antisemite, promovarea *fake-news*-ului, glorificarea criminalilor de război, trivializarea Holocaustului de la tribuna Parlamentului, AUR a demonstrat că antisemitismul, extremismul și populismul pot prejudicia grav valorile fundamentale și a arătat importanța existenței și utilizării unor instrumente eficiente de combatere a acestor curente toxice.

În ceea ce privește combaterea antisemitismului și promovarea memoriei Holocaustului, România și-a consolidat poziția de model regional. Începând cu 2004, odată cu adoptarea *Raportului final al Comisiei Internaționale pentru Studierea Holocaustului în România*, prezidată de Elie Wiesel, supraviețuitor al Holocaustului și laureat al Premiului Nobel pentru Pace, eveniment de la care se împlinesc, anul acesta, 20 de ani, statul român a acordat o atenție sporită demersurilor de asumare a trecutului traumatic, promovare a politicilor memoriei, susținere a educației și cercetării despre Holocaust, dar și de consolidare a unui cadru legislativ care incriminează negarea Holocaustului sau promovarea cultului persoanelor vinovate de săvârșirea unor infracțiuni contra umanității sau crime de război. S-au realizat progrese importante și ceea ce e important de subliniat este faptul că, în toți acești 20 de ani, indiferent de culoarea politică a guvernărilor care s-au succedat, lupta împotriva antisemitismului a rămas o prioritate. Astfel, a fost înființat, în 2005, Institutul Național pentru Studierea Holocaustului din România „Elie Wiesel”³, a fost instituită, în data de 9 octombrie, Ziua națională de comemorare a Holocaustului, în mandatul României la Alianța Internațională pentru Memoria Holocaustului a fost adoptată definiția de lucru a antisemitismului (2016)⁴, în 2021, Guvernul României a desemnat un reprezentant special pentru promovarea politicilor memoriei și combaterea antisemitismului și a xenofobiei⁵ și a adoptat prima *Strategie națională pentru prevenirea și combaterea antisemitismului, xenofobiei, radicalizării și discursului instigator la ură*⁶, iar în 2023, România a găzduit cea de-a IV-a reuniune a Grupului

¹ Ruth Wodak, „The Politics of Fear. What Ring-Wing Populist Discourses Mean”, Sage, London, 2015, <https://sk.sagepub.com/books/the-politics-of-fear>, pp. 3-4, accesat pe 4 februarie 2024.

² Tyler Roylance, „To find an authoritarian, just follow the Scapegoat”, Perspectives, ianuarie 2018, Freedom House, <https://freedomhouse.org/article/find-authoritarian-just-follow-scapegoat>, accesat pe 4 februarie 2024.

³ Hotărârea nr. 902/2005 privind înființarea Institutului Național pentru Studierea Holocaustului din România „Elie Wiesel”.

⁴ Comunicat de presă, „Adoptarea definiției de lucru a antisemitismului la Reuniunea Plenară de la București a Alianței Internaționale pentru Memoria Holocaustului”, Ministerul Afacerilor Externe, 26 mai 2016, <https://www.mae.ro/node/37233>, accesat pe 4 februarie 2024.

⁵ Decizia Prim-Ministrului României nr. 77/2021 privind acordarea calității de consilier onorific al prim-ministrului domnului Iulian Alexandru Muraru, reprezentant special al Guvernului României pentru promovarea politicilor memoriei și combaterea antisemitismului și a xenofobiei, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 88/27.01.2021.

⁶ Hotărârea nr. 539/2021 privind aprobarea Strategiei naționale pentru prevenirea și combaterea antisemitismului, xenofobiei, radicalizării și discursului instigator la ură, aferentă perioadei 2021-2023, și a Planului de acțiune al strategiei.

de lucru pentru implementarea *Strategiei Uniunii Europene privind combaterea antisemitismului și promovarea vieții evreiești*⁷.

Sunt doar câteva exemple dintr-un lung șir de acțiuni și demersuri prin care statul român a dovedit un angajament ferm față de promovarea memoriei Holocaustului și combaterea antisemitismului. Chiar și așa, lucrurile sunt departe de a fi perfecte, iar dacă analizăm diferite analize și sondaje, vom descoperi că antisemitismul se manifestă în România sub forma actelor de vandalism, discurs instigator la ură, manifestări dedicate criminalilor de război sau reprezentanților ideologiilor fasciste, promovarea legionarismului și a cultului criminalilor de război în instituții publice, comercializarea unor simboluri fasciste și, nu în ultimul rând, negarea Holocaustului și popularizarea mesajelor antisemite în mediul online⁸. În acest context, o treime dintre evreii din România sunt alarmați de antisemitism, iar 24% dintre aceștia au declarat că au fost victima unor remarci antisemite. De asemenea, un element pozitiv este faptul că mai mult de jumătate apreciază că autoritățile protejează evreii în România⁹. În contextul crizei din Orientul Mijlociu, declanșată de atacul terorist al Hamas împotriva Israelului din 7 octombrie 2023, un sondaj realizat de AVANGARDE pentru Institutul Național pentru Studierea Holocaustului din România „Elie Wiesel” arată că 40% dintre români se situează de partea Israelului, 26% a palestinienilor, 2% susțin Hamas, iar 32% nu au exprimat nicio opțiune¹⁰.

Comparativ cu situația la nivel european sau global, care a cunoscut o creștere alarmantă a antisemitismului, în special după izbucnirea crizei din Orientul Mijlociu, în România, situația este, cel puțin pentru moment, la un nivel gestionabil de către autorități, însă nimic nu poate garanta că acest curent nu va marca o creștere accelerată și în țara noastră. Aparenta acalmie poate fi explicabilă prin faptul că, în general, în România, vorbim despre un antisemitism istoric și că atitudinile pro-Israel au reprezentat o constantă în ultimii ani.

Dacă ne uităm la cifrele pe care sondajele și analizele efectuate în Israel sau în Europa le relevă, vom constata evoluții deosebit de îngrijorătoare. Spre exemplu, datele din *Raportul anual referitor la lupta împotriva antisemitismului* publicat de Ministerul pentru Diaspora din Israel, Organizația Mondială Sionistă și Agenția Evreiască arată că, în perioada octombrie-decembrie 2023, numărul atacurilor antisemite a crescut cu 235% comparativ cu perioada ianuarie-septembrie 2023¹¹. De asemenea, conform unui raport¹² al Uniunii Europene a Studenților Evrei, publicat pe

⁷ Comunicat de presă, „Concluziile reuniunii de lucru desfășurate la București privind implementarea Strategiei Uniunii Europene privind combaterea antisemitismului și promovarea vieții evreiești”, Guvernul României, 5 mai 2023, <https://gov.ro/ro/media/comunicate/concluziile-reuniunii-de-lucru-desfa-urate-la-bucure-ti-privind-implementarea-strategiei-uniunii-europene-privind-combaterea-antisemitismului-i-promovarea-vietii-evreie-ti>, accesat pe 4 februarie 2024.

⁸ Institutul Național pentru Studierea Holocaustului din România „Elie Wiesel”, „Antisemitism de 20%. Evoluția manifestărilor antisemite în spațiul public offline și online din România. Raport 2022-2023”, 21 iulie 2023, <https://www.inshr-ew.ro/antisemitismul-de-20-evolutia-manifestarilor-antisemite-in-spatiul-public-offline-si-online-din-romania/>, accesat pe 5 februarie 2024.

⁹ Institutul Național pentru Studierea Holocaustului din România „Elie Wiesel”, „Raport de cercetare – Percepții ale minorității evreiești asupra societății românești”, 16 octombrie 2023, <https://www.inshr-ew.ro/sonda-opini-perceptii-minoritate-evreiasca-asupra-societatii-romanesti/>, accesat pe 5 februarie 2024.

¹⁰ AVANGARDE, „Sondaj de opinie – percepții ale românilor asupra minorităților”, 13 decembrie 2023, https://www.inshr-ew.ro/sondaj-perceptii-ale-romanilor-asupra-minoritatilor/?fbclid=IwAR37JG-Y_7UiflwWl0iF8qOevrpAkVqsCvZzirVKQ2CZAJsHUWl1mcNLvw, accesat pe 5 februarie 2024.

¹¹ The Jerusalem Post, „Antisemitism increases by 235% since outbreak of Israel-Hamas war – report”, 2024, <https://www.jpost.com/diaspora/antisemitism/article-784480>, accesat pe 5 februarie 2024.

¹² European Union of Jewish Students, „The Rise of Antisemitism at European Universities as a result of the October 7 Massacre”, 2024, <https://eujs.org/resources/antisemitism/report-rise-of-antisemitic-acts-and-incidents-in->

1 februarie 2024, antisemitismul a înregistrat o creștere importantă în universitățile și-n campusurile europene după data de 7 octombrie 2023. Astfel, în primele 34 de zile ale războiului, în Germania au avut loc 29 de incidente antisemite/zi comparativ cu sub 7/zi în 2022; de asemenea, în Regatul Unit, în perioada 7 octombrie-decembrie 2023, au avut loc nu mai puțin de 2093 de incidente antisemite. În Franța, în 2023, antisemitismul a înregistrat o creștere cu 284,4% față de 2022¹³.

În ceea ce privește evoluția extremei drepte în Europa, după succesele înregistrate în ultimii doi ani în state precum Italia sau Țările de Jos, se prefigurează că, și în 2024, polul extremist se va situa în topul preferințelor alegătorilor europeni. O analiză a think-tank-ului *European Council on Foreign Relations* cu privire la alegerile europarlamentare, publicată în luna ianuarie 2024, arată că partidele de extremă dreapta vor conduce, cel mai probabil, sondajele în 9 state europene – Austria, Belgia, Cehia, Franța, Ungaria, Italia, Țările de Jos, Polonia și Slovacia – în vreme ce în state precum Bulgaria, Estonia, Finlanda, Germania, Lituania, Portugalia, România, Spania și Suedia se vor plasa pe locul doi sau trei. Mai mulți populiști în Parlamentul European înseamnă, automat, mai puțini populari europeni, socialiști și democrați sau verzi, iar acest aspect va avea un impact semnificativ, modelând politicile europene și impactând subiectele de pe agenda publică europeană¹⁴.

Provocările autorităților în securizarea rezultatelor obținute în lupta împotriva antisemitismului

În acest context politic și social extrem de dinamic și complex, pentru a securiza progresele realizate în ultimii ani în ceea ce privește prezervarea memoriei Holocaustului și lupta împotriva antisemitismului, dar și pentru a combate eficient noile manifestări și acțiuni contrare valorilor democratice, statul român va avea de gestionat o serie de provocări majore de care va depinde, așa cum spuneam și la început, viitorul democratic al României. În această perioadă, Guvernul României, prin intermediul unui grup de lucru interministerial, pregătește strategia de prevenire și combatere a antisemitismului pentru perioada 2024-2027, a doua de acest fel pe care România o va implementa. Rezultatele primei strategii au fost publicate deja de Guvernul României și arată un grad de implementare de 78%¹⁵, ceea ce reprezintă un rezultat bun, ținând cont de dificultățile care au afectat procesul de implementare, dar și de faptul că acțiunile cuprinse în planul aferent strategiei au debutat cu întârzieri semnificative. Ceea ce este esențial atunci când vorbim despre strategii guvernamentale este faptul că, în mentalul colectiv, s-a permanentizat ideea conform căreia aceste documente au, în general, o valoare teoretică semnificativă, însă implementarea lor este un proces care fie nu se concretizează, fie se realizează cu mari sincope. Nu este de condamnat o astfel de abordare, întrucât istoria recentă abundă în astfel de exemple, însă este important de reținut că munca teoreticienilor, indiferent de domeniu, trebuie dublată de acțiuni concrete.

[universities-across-europe-since-7th-of-october-2023/?fbclid=IwAR3g9gGUF7_NnDWpOPN-EOiUXekCKZ9E3SVjGRR0wTiKbiwQFOb2pCISh18](https://www.eurobarometer.europa.eu/en/universities-across-europe-since-7th-of-october-2023/?fbclid=IwAR3g9gGUF7_NnDWpOPN-EOiUXekCKZ9E3SVjGRR0wTiKbiwQFOb2pCISh18), accesat pe 6 februarie 2024.

¹³ *Ibidem*, p. 4.

¹⁴ European Council on Foreign Relations, "A sharp turn: A forecast for the 2024 European Parliament elections", 23 ianuarie 2024, <https://ecfr.eu/publication/a-sharp-right-turn-a-forecast-for-the-2024-european-parliament-elections/>, accesat în 6 februarie 2024.

¹⁵ Guvernul României, „Raport cu privire la implementarea Strategiei naționale pentru prevenirea și combaterea antisemitismului, xenofobiei, radicalizării și discursului instigator la ură, aferentă perioadei 2021-2023”, 6 februarie 2024, <https://gov.ro/ro/stiri/guvernul-romaniei-a-adoptat-raportul-de-implementare-a-strategiei-nationale-pentru-prevenirea-i-combaterea-antisemitismului-xenofobiei-radicalizarii-i-discursului-instigator-la-ura-aferenta-perioadei-2021-2023&page=2>, accesat pe 8 februarie 2024.

Educația despre Holocaust

54% dintre români consideră că Germania nazistă este responsabilă de declanșarea Holocaustului în România, iar 45% sunt de părere că Mareșalul Ion Antonescu a fost un mare patriot¹⁶. Astfel, deși vorbim despre o pagină întunecată din istoria recentă, constatăm că mulți români nu doar că nu au informații despre ceea ce s-a întâmplat în acei ani, dar au și o imagine distorsionată cu privire la evenimentele de atunci sau la responsabilități, iar acest lucru este cauzat de faptul că istoria Holocaustului au fost teme tabu în perioada comunistă, iar încercările de a le integra în programa școlară au fost destul de firave și în post-comunism. Această realitate s-a mai schimbat în ultimii ani, odată cu introducerea unui curs opțional în școlile din România, iar din anul școlar 2023-2024, a disciplinei obligatorii „Istoria Evreilor. Holocaustul” pentru elevii de clasa a XI-a¹⁷. De asemenea, un aspect pozitiv a fost reprezentat și de faptul că o treime dintre acțiunile incluse în *Strategia națională pentru prevenirea și combaterea antisemitismului, xenofobiei, radicalizării și discursului instigator la ură*, aferentă perioadei 2021-2023, au vizat măsuri în sectorul educațional.

Educația este un factor esențial pentru reziliența oricărei societăți în fața amenințărilor reprezentate de propagandă, discurs instigator la ură, antisemitism, rasism sau xenofobie, iar dacă pentru generațiile actuale, care au șansa studierii în școală a istoriei Holocaustului, există speranța unor evoluții favorabile în ceea ce privește dezvoltarea unor capacități de a discerne adevărul istoric de propagandă și *fake-news*, dar și de a înțelege Holocaustul în integralitatea sa, întrebarea care rămâne se referă la modul în care sunt abordate acele segmente din societate, deloc neglijabile, care, de pildă, îl consideră pe Antonescu un erou sau care atribuie Germaniei întreaga responsabilitate pentru declanșarea Holocaustului în țara noastră. De asemenea, nu trebuie pierdut din vedere că dezvoltarea accelerată a inteligenței artificiale, pe lângă beneficii, aduce cu sine, și o rafinare a metodelor de diseminare a propagandei și a *fake-news*-ului, determinând o accentuare a dificultății de a combate eficient aceste fenomene. Nu în ultimul rând, faptul că fiecare zi care trece înseamnă o îndepărtare temporală de Holocaust, dar și diminuarea numărului supraviețuitorilor Holocaustului, acei oameni care au fost victimele barbariei, ale urii dezlănțuite și ale răului absolut, înseamnă o presiune suplimentară pe umerii autorităților.

Este nevoie, așadar, de politici publice care să aibă drept grup țintă populația generală, de o permanentizare a mărturiilor supraviețuitorilor, de locuri și spații ale memoriei, de campanii de conștientizare a impactului extremismului și antisemitismului, de acțiuni de promovare a respectului față de drepturile fundamentale și față de alteritate, dar și de puterea exemplului personal. Educația în spiritul valorilor fundamentale reprezintă o misiune permanentă, nu doar în acest an electoral, dar și o adaptare constantă la evoluțiile sociale, astfel încât instrumentele dezvoltate să fie eficiente și în acord cu nevoile cetățenilor.

Memoria Holocaustului

Unul dintre cele mai importante angajamente asumate de statul român, în ultimii ani, în ceea ce privește prezervarea memoriei Holocaustului îl constituie realizarea Muzeului Național de Istorie a Evreilor și al Holocaustului din România. Înființat, prin lege, în 2019, muzeul va funcționa

¹⁶ AVANGARDE, *op. cit.*

¹⁷ Informație disponibilă online la adresa <https://www.edupedu.ro/oficial-disciplina-istoria-evreilor-holocaustul-va-fi-studiata-de-toti-elevii-de-clasa-a-xi-a-dupa-ce-a-fost-introdusa-o-derogare-la-noua-lege-a-educatiei/>, accesată pe 8 februarie 2024.

în subordinea Institutului Național pentru Studiarea Holocaustului din România „Elie Wiesel”¹⁸ și va avea sediul pe Calea Victoriei nr. 218 din București, într-o clădire proiectată de arhitectul Octav Doicescu în anii 40 ai secolului trecut. O parte din fondurile necesare realizării proiectului vor fi asigurate din PNRR – 15 milioane de euro, diferența urmând a fi acoperită din fonduri de la bugetul de stat, din donații ori sponsorizări. În luna noiembrie 2023, Guvernul României a aprobat finanțarea pentru muzeu, durata de execuție a lucrărilor fiind de 36 de luni¹⁹.

Realizarea acestui muzeu are un rol fundamental, atât în ceea ce privește dimensiunea educativă – va contribui la educarea tinerelor generații și a publicului larg cu privire la contribuția semnificativă pe care comunitatea evreiască din România a adus-o dezvoltării și modernizării statului, dar și cu privire la ceea ce a însemnat Holocaustul în România, cât și cea comemorativă – muzeul reprezintă un demers de onorare a suferințelor victimelor Holocaustului, un spațiu de amintire neîncetată a efectelor catastrofale pe care ura, indiferența și antisemitismul le pot genera, dar și de combatere a antisemitismului. Muzeul este, așadar, o obligație pe care statul român o are față de victimele Holocaustului și urmașii acestora, dar și față de prezent și viitor – uitarea acestei pagini cumplite din istoria omenirii deschide calea către posibilitatea repetării acelor atrocități, iar generațiile prezente și viitoare trebuie să cunoască și să înțeleagă importanța apărării și promovării drepturilor fundamentale, a democrației și statului de drept.

Provocarea autorităților rezidă, așadar, în materializarea, cu celeritate, a acestui obiectiv major pentru memoria Holocaustului din România și surmontarea tuturor blocajelor care au apărut în implementarea proiectului, mai ales că orice întârziere poate afecta accesarea fondurilor nerambursabile din PNRR, întrucât condiționarea este ca investiția să fie realizată până în 2026²⁰. A doua mare provocare este identificarea, de la bugetul de stat, a banilor necesari finalizării proiectului, într-un context economic și financiar extrem de complex, cu un deficit bugetar semnificativ și cu o presiune importantă asupra bugetului național din perspectiva calculului electorale care se fac în acest an.

Memoria criminalilor de război în spațiul public

În România, încă de la începutul anilor 2000, au fost interzise atât organizațiile, simbolurile și acțiunile cu caracter fascist, legionar, rasist sau xenofob, precum și promovarea cultului persoanelor vinovate de comiterea unor infracțiuni de genocid contra umanității și de crime de război²¹. Chiar și în aceste condiții, aplicarea legislației, amendată de-a lungul timpului, este una destul de anevoioasă, astfel că, în România, continuă să existe, la momentul actual, străzi sau busturi care poartă numele unor persoane condamnate pentru infracțiuni contra umanității sau crime de război. *Raportul Departamentului de Stat al SUA privind drepturile omului* publicat în 2023 arată că străzile, organizațiile, școlile și bibliotecile denumite după persoane condamnate

¹⁸ *Legea nr. 174/2019 privind înființarea Muzeului Național de Istorie a Evreilor și al Holocaustului din România.*

¹⁹ Hotărârea nr. 1134 din 16 noiembrie 2023 pentru aprobarea indicatorilor tehnico-economici aferenți obiectivului de investiții „Muzeul Național de Istorie a Evreilor și al Holocaustului din România”.

²⁰ Comunicat de presă, „Bani europeni pentru patrimoniul național: au fost semnate contractele de finanțare prin PNRR pentru Muzeul Național de Istorie a Evreilor și al Holocaustului și pentru Memorialul Închisoarea Tăcerii Râmnicu Sărat”, Ministerul Investițiilor și Proiectelor Europene, 4 octombrie 2022, <https://mfe.gov.ro/bani-europeni-pentru-patrimoniul-national-au-fost-semnate-contractele-de-finantare-prin-pnrr-pentru-muzeul-national-de-istorie-a-evreilor-si-al-holocaustului-si-pentru-memorialul-inchisoarea/>, accesat pe 8 februarie 2024.

²¹ OUG nr. 31/2002 privind interzicerea organizațiilor și simbolurilor cu caracter fascist, rasist sau xenofob și a promovării cultului persoanelor vinovate de săvârșirea unor infracțiuni contra păcii sau omenirii.

pentru crime de război sau crime împotriva umanității continuă să constituie o realitate în România, oferind, în acest sens, exemplul Străzii Radu Gyr din Cluj-Napoca²².

Este important de precizat că, în special în perioada 2022-2023, grație eforturilor consistente ale Guvernului României (Reprezentantul special pentru promovarea politicilor memoriei și combaterea antisemitismului și xenofobiei, Cancelaria Prim-Ministrului, Ministerul Afacerilor Interne) și ale Institutului Național pentru Studiul Holocaustului din România „Elie Wiesel”, mare parte din aceste situații au fost soluționate, iar autoritățile locale au aplicat legislația în vigoare, modificând respectivele denumiri. De exemplu, în luna septembrie 2022, Consiliul Local al municipiului Aiud a votat schimbarea denumirii străzii „Mircea Vulcănescu” în „Ovidiu Hulea”²³, Sala „Mircea Vulcănescu” din cadrul Bibliotecii Naționale a fost redenumită Sala „Doina Cornea”. Un alt exemplu de bună practică este reprezentat de Prefectura Județului Mehedinți care a publicat, în noiembrie 2022, un comunicat de presă prin care subliniază că rolul Comisiei de Atribuire de Denumiri este de a verifica dacă „denumirea unei străzi, piețe publice, bulevard promovează persoane condamnate pentru genocid, crime de război sau alte evenimente interzise de lege”²⁴. Ceea ce am constatat în perioada în care am fost implicată în acest proces, a fost faptul că, în multe cazuri, era vorba fie despre o necunoaștere a prevederilor legale incidente în cazurile respective, fie de o cunoaștere lacunară a evenimentelor istorice, ceea ce demonstrează, o dată în plus, nevoia promovării educației despre Holocaust în rândul populației generale pentru că, în definitiv, clasa politică și aparatul administrativ reflectă societatea în ansamblul său.

În acest demers, au existat, desigur, și oponenți, iar unul dintre cazuri este revelator pentru problematica de față. În decembrie 2022, Consiliul Local al Sectorului 2 a avut pe ordinea de zi un proiect de hotărâre privind demolarea statuii lui Mircea Vulcănescu din Piața „Sfântul Ștefan” din București. S-a iscat un scandal de proporții, avându-i în centru pe senatoarea Diana Șoșoacă și pe deputatul AUR Antonio Andrușceac, argumentele celor doi fiind că demersul reprezintă „un act de incultură, impostură și antiromânism” și că Vulcănescu a fost „un mare creștin și mare patriot”²⁵. Acțiunile celor doi parlamentari au fost dublate de un protest organizat de Fundația „Ion Gavrilă Ogoranu” în fața Primăriei Sectorului 2, astfel că proiectul nu a mai fost votat și statuia lui Mircea Vulcănescu se află, în continuare, în Piața „Sfântul Ștefan”, sfidând, practic, legislația în vigoare.

Se vorbește mult în spațiul public, pe bună dreptate, despre nevoia asumării corecte a trecutului, însă așa cum se poate observa, o parte importantă din societate continuă să rămână tributară unei viziuni triumfaliste a istoriei naționale, element exploatat abil de politicienii populiști care, sub umbrela naționalismului retrograd, clamează că apără valorile și identitatea acestui popor. În acest context, întrebarea legitimă care se ridică este următoarea – ce se va întâmpla după alegerile locale din acest an când, cel mai probabil, extremiștii vor reuși să își impună aleși la nivel

²² US Department of State, „2022 Country Reports on Human Rights Practices: Romania”, <https://www.state.gov/reports/2022-country-reports-on-human-rights-practices/romania/>, accesat pe 6 februarie 2024.

²³ Hotărârea nr. 221/2022 privind schimbarea denumirii străzii Mircea Vulcănescu din municipiul Aiud, în strada Ovidiu Hulea, <https://cityalert.aiud.ro/Registratura/DetaliiHCL?nr=221&an=2022>, accesat pe 9 februarie 2024.

²⁴ Informație disponibilă online la adresa <https://mh.prefectura.mai.gov.ro/comisia-de-atribuire-de-denumiri/>, accesată pe 9 februarie 2024.

²⁵ HotNews.ro, „VIDEO Scandal cu Diana Șoșoacă și un deputat AUR în ședința Consiliului Local Sector 2 privind desființarea bustului lui Mircea Vulcănescu / Proiectul nu a trecut”, 28 decembrie 2022, <https://www.hotnews.ro/stiri-administratie-locala-25991548-video-scandal-diana-sosoaca-deputat-aur-sedinta-consiliului-local-sector-2-privind-desfiintarea-bustului-lui-mircea-vulcanescu-proiectul-nu-trecut.htm>, accesat pe 5 februarie 2024.

local, iar dacă analizăm ultimul sondaj de opinie publicat de INSCOP²⁶ conform căruia aproape o treime dintre români au încredere în liderii celor două partide extremiste, AUR și SOS, putem anticipa că scorul ce va fi obținut de aceste două partide la alegerile locale de anul acesta nu va fi unul neglijabil. Vor fi ridicate busturi ale lui Mircea Vulcănescu în fiecare municipiu reședință de județ așa cum „amenința” în decembrie 2022 senatorul AUR Sorin Lavric²⁷? Vor fi organizate manifestări de comemorare a liderilor legionari sau a criminalilor de război în localitățile conduse de primari AUR sau SOS? Va crește numărul manifestărilor antisemite în România? Rămâne de văzut cum vor evolua tendințele în viitorul apropiat, însă este fără echivoc faptul că un răspuns pozitiv la întrebările de mai sus echivalează cu abdicarea de la respectarea drepturilor omului și a valorilor fundamentale.

Nivelul local – esențial în procesul de combatere a antisemitismului și de promovare a memoriei Holocaustului

În strânsă corelație cu subiectele menționate anterior – promovarea educației despre Holocaust și prezervarea memoriei Holocaustului – este nevoie de o conectare a nivelului central cu cel local. Strategiile naționale care se dezvoltă trebuie să țină cont de realitățile de la nivel local și să ofere, deopotrivă, instrumentele adecvate pentru o implementare eficientă a planurilor de acțiune realizate în acest sens.

Autoritățile publice locale trebuie să fie integrate în eforturile de combatere a antisemitismului, xenofobiei și radicalizării, să înțeleagă dimensiunea acestor fenomene, dar și importanța cultivării unui climat de pace socială și respect față de valorile și principiile democratice, iar 2024 poate fi un start bun din acest punct de vedere. De asemenea, pot fi valorificate exemplele de bună practică pe care unele administrații locale deja le oferă, de la marcarea Zilelor naționale și internaționale de comemorare a victimelor Holocaustului prin manifestări comemorative sau educaționale, până la acțiuni de protejare a patrimoniului cultural evreiesc.

Un proiect vital care ar putea fi realizat, mai ales că există sprijin de la nivelul Uniunii Europene, este o „rețea națională a memoriei” care să cuprindă locurile cu relevanță pentru istoria Holocaustului. Comisia Europeană este în proces de creare a unei rețele europene de locuri „unde s-a întâmplat Holocaustul” pentru a demonstra astfel complicitatea cetățenilor de rând la ororile petrecute în timpul Holocaustului, dar și pentru a păstra vie această pagină²⁸, astfel că România poate fi parte a acestui demers prin demararea unui proiect similar la nivel național. Valorificarea acestor locuri ar contribui la creșterea nivelului de conștientizare cu privire la istoria Holocaustului și ar putea stimula organizarea de evenimente și acțiuni educative și comemorative, astfel încât memoria victimelor să fie onorată, iar eforturile de combatere a antisemitismului să atragă tot mai mulți cetățeni.

O altă dimensiune care poate fi dezvoltată de autoritățile locale, cu sprijinul financiar al celor centrale, este reprezentată de promovarea culturii și a patrimoniului evreiesc. Așa cum o arată

²⁶ INSCOP, „Încredere și notorietate personalități politice”, 5 februarie 2024, <https://www.inscop.ro/februarie-2024-sondaj-de-opinie-inscop-research-realizat-la-comanda-news-ro-partea-a-v-a-incredere-si-notorietate-personalitati-publice/>, accesat pe 9 februarie 2024.

²⁷ Informație disponibilă online la adresa <https://www.facebook.com/pagina.sorinlavric/posts/pfbid0awpBnxS11QwheGapTAzAo4JL178mHrXnPc6B7AtKei02zk8uj68xK9ri3WeF2crZl>, accesată pe 9 februarie 2024.

²⁸ Katharina von Schnurbein, „Reflections on the Struggle Against Antisemitism: Progress and Challenges”, în *Israel Journal of Foreign Affairs*, 2023, Vol. 17, No. 2, 150–158, <https://doi.org/10.1080/23739770.2023.2289096>, p. 155.

și studiile din domeniul psihologiei sociale, cunoașterea, educația și accesul la informații pot contribui la diminuarea prejudecăților și la schimbarea atitudinilor și comportamentelor discriminatorii. Astfel, prin restaurarea și conservarea sinagogilor, a cimitirelor evreiești, organizarea de festivaluri, expoziții și evenimente culturale sau de proiecte educaționale în școli, colaborarea cu reprezentanții comunităților evreiești locale, autoritățile locale pot contribui la evidențierea bogăției culturale și istorice a comunității evreiești din țara noastră, dar și la promovarea înțelegerii, dialogului intercultural și a respectului reciproc. Nu în ultimul rând, aceste acțiuni pot contribui la diminuarea atitudinilor și manifestărilor antisemite printr-o înțelegere mai profundă a culturii și istoriei evreiești, prin cultivarea empatiei și sensibilizarea opiniei publice cu privire la efectele negative ale discursului instigator la ură și radicalizării.

Concluzii

Anul 2024 este unul cu o miză deosebit de importantă din punct de vedere democratic, iar societatea și clasa politică vor avea de susținut un examen al responsabilității, ale cărui rezultate vor influența, inevitabil, și lupta împotriva antisemitismului, un curent tot mai prezent, care îmbracă, așa cum se poate observa, forme tot mai înșelătoare și atrage tot mai mulți adepti. În acest sens, este crucială interiorizarea autentică a tot ceea ce presupune angajamentul solid pentru consolidarea unei societăți puternic atașate drepturilor și libertăților fundamentale, dar și depășirea aceluia cadru formal în care se discută despre implicațiile antisemitismului sau despre ororile trăite de victimele Holocaustului doar în zilele în care sunt marcate date cu o simbolistică aparte pentru memoria Holocaustului. Onorarea permanentă a victimelor Holocaustului și acțiunile continue pentru creșterea gradului de conștientizare cu privire la răul imens pe care îl poate genera înrădăcinarea, în societate, a antisemitismului, rasismului, xenofobiei, radicalizării și discursului instigator la ură reprezintă o datorie permanentă și o garanție că astfel de atrocități nu vor mai avea loc vreodată.

Narațiunile extremiștilor și antisemiților, care devin tot mai vizibile și riscă să acapareze tot mai mult din discursul public, au nevoie să fie combătute energic, în caz contrar, vor exercita o forță de atracție tot mai mare. În actualul context social și economic, dominat de multiple provocări, cetățenii caută informații, certitudini, vocea avizată a autorității, iar dacă tot ceea ce vor găsi vor fi mesajele extremiștilor care le instrumentează fricile, atunci deznodământul poate fi intuit cu ușurință și va fi unul care, cu siguranță, va însemna un regres din punct de vedere democratic. Este, așadar, nevoie, ca spațiul public să fie dominat de mesaje responsabile, de o prezentare exactă a faptelor istorice, de dezbateri care să dezvăluie caracterul toxic al ideologiilor bazate pe ură și de promovarea diversității, incluziunii și a respectului față de adevăr și valorile fundamentale.

Bibliografie

AVANGARDE, „Sondaj de opinie – percepții ale românilor asupra minorităților”, 13 decembrie 2023, <https://www.inshr-ew.ro>.

Comunicat de presă, „Adoptarea definiției de lucru a antisemitismului la Reuniunea Plenară de la București a Alianței Internaționale pentru Memoria Holocaustului”, Ministerul Afacerilor Externe, 26 mai 2016, <https://www.mae.ro>.

Comunicat de presă, „Bani europeni pentru patrimoniul național: au fost semnate contractele de finanțare prin PNRR pentru Muzeul Național de Istorie a Evreilor și al Holocaustului și pentru Memorialul *Închisoarea Tăcerii Râmnicu Sărat*”, Ministerul Investițiilor și Proiectelor Europene, 4 octombrie 2022, <https://mfe.gov.ro>

Comunicat de presă, „Concluziile reuniunii de lucru desfășurate la București privind implementarea Strategiei Uniunii Europene privind combaterea antisemitismului și promovarea vieții evreiești”, Guvernul României, 5 mai 2023, <https://gov.ro>.

Decizia Prim-Ministrului României nr. 77/2021 privind acordarea calității de consilier onorific al prim-ministrului domnului Iulian Alexandru Muraru, reprezentant special al Guvernului României pentru promovarea politicilor memoriei și combaterea antisemitismului și a xenofobiei, publicată în *Monitorul Oficial al României*, Partea I, nr. 88/27.01.2021.

European Council on Foreign Relations, ”A sharp turn: A forecast for the 2024 European Parliament elections”, 23 ianuarie 2024, <https://ecfr.eu>.

European Union of Jewish Students, ”The Rise of Antisemitism at European Universities as a result of the October 7 Massacre”, 2024, <https://eujs.org>.

Guvernul României, „Raport cu privire la implementarea Strategiei naționale pentru prevenirea și combaterea antisemitismului, xenofobiei, radicalizării și discursului instigator la ură, aferentă perioadei 2021-2023”, 6 februarie 2024, <https://gov.ro>.

Hotărârea nr. 902/2005 privind înființarea Institutului Național pentru Studierea Holocaustului din România „Elie Wiesel”.

Hotărârea nr. 539/2021 privind aprobarea Strategiei naționale pentru prevenirea și combaterea antisemitismului, xenofobiei, radicalizării și discursului instigator la ură, aferentă perioadei 2021-2023, și a Planului de acțiune al strategiei.

Hotărârea nr. 1134/2023 pentru aprobarea indicatorilor tehnico-economici aferenți obiectivului de investiții „Muzeul Național de Istorie a Evreilor și al Holocaustului din România”.

Hotărârea nr. 221/2022 privind schimbarea denumirii străzii Mircea Vulcănescu din municipiul Aiud, în strada Ovidiu Hulea, <https://cityalert.aiud.ro>.

INSCOP, „Încredere și notorietate personalități politice”, 5 februarie 2024, <https://www.inscop.ro>.

Institutul Național pentru Studierea Holocaustului din România „Elie Wiesel”, „Antisemitism de 20%. Evoluția manifestărilor antisemite în spațiul public offline și online din România. Raport 2022-2023”, 21 iulie 2023, <https://www.inshr-ew.ro>.

Institutul Național pentru Studierea Holocaustului din România „Elie Wiesel”, „Raport de cercetare – Percepții ale minorității evreiești asupra societății românești”, 16 octombrie 2023, <https://www.inshr-ew.ro>.

Legea nr. 174/2019 privind înființarea Muzeului Național de Istorie a Evreilor și al Holocaustului din România.

OUG nr. 31/2002 privind interzicerea organizațiilor și simbolurilor cu caracter fascist, rasist sau xenofob și a promovării cultului persoanelor vinovate de săvârșirea unor infracțiuni contra păcii sau omenirii.

ROYLANCE, Tyler, ”To find an authoritarian, just follow the Scapegoat”, Perspectives, ianuarie 2018, Freedom House, <https://freedomhouse.org>.

The Jerusalem Post, ”Antisemitism increases by 235% since outbreak of Israel-Hamas war – report”, 2024, <https://www.jpost.com>.

US Department of State, ”2022 Country Reports on Human Rights Practices: Romania”, <https://www.state.gov>.

VON SCHNURBEIN, Katharina, ”Reflections on the Struggle Against Antisemitism: Progress and Challenges”, în *Israel Journal of Foreign Affairs*, 2023, Vol. 17, No. 2, 150–158, <https://doi.org/10.1080/23739770.2023.2289096>.

WODAK, Ruth, ”The Politics of Fear. What Ring-Wing Populist Discourses Mean”, Sage, London, 2015, <https://sk.sagepub.com>.